

Teelt verschoof grotendeels van België naar Noord-Frankrijk

Vlasprocessie in la douce France

Jan Bart Van In, hoofdredacteur

De vlasteelt in de regio België-Noord-Frankrijk zit al enkele jaren in de lift. Het landbouwareaal steeg aanzienlijk (+70%) in de jongste twintig jaar en dat geldt ook voor de opbrengsten in ton (+50%). Maar het is Noord-Frankrijk (+93%) dat zich profileert als het nieuwe wingewest van de vlascultuur. Die expansie wordt echter ook grotendeels aangestuurd door West-Vlaamse vlasverwerkers.

Ruim 80% van alle vlas in de wereld wordt uitgezaaid, geteeld en geoogst in de drie aaneensluitende Europese landen: België, Nederland (Zeeland) en (Noord-)Frankrijk. Vlas is dan ook de enige plantaardige textielvezel van Europese oorsprong.

De vlascultuur was tot in de jaren '60 van de vorige eeuw een dominante factor in de Vlaamse en vooral in de Zuid-West-Vlaamse landbouw. In 1952 bedroeg het vlaslandbouwareaal in heel België ruim 32.000 ha, waarvan het gros (12.100 ha of 40%) werd geteeld in de Noordzeeprovincie. Dat lezen we in de studie 'Vlas en Linnennijverheid in België', uitgegeven in 1953 door het toenmalige 'Verdedigingscomité der vlas en linnennijverheid'.

Op het einde van de vorige eeuw was die oppervlakte teruggevallen tot 13.000 ha

voor heel België en nog amper 2.600 ha in West-Vlaanderen (zie grafiek 1).

De jongste tien jaar kent de vlaskweek in ons land een remonte, waarbij we weer boven de 15.000 ha klimmen. De kustprovincie zelf kent eerder een stagnatie in haar vlaslandbouwoppervlakte.

Noord-Frankrijk als zwaartepunt

Meer spectaculair is de recente evolutie in Noord-Frankrijk (inclusief Normandië), waar het areaal tussen 2010 en 2018 is opgeklommen van 55.000 naar 106.000 ha. Dat is bijna een verdubbeling. Het gevolg is dat het aandeel van Frankrijk binnen de West-Europese vlascultuur tussen 2000 en 2018 is toegenomen van 75 tot 85%. Het marktaandeel van ons land valt (ondanks een groei in binnenlandse oppervlakte)

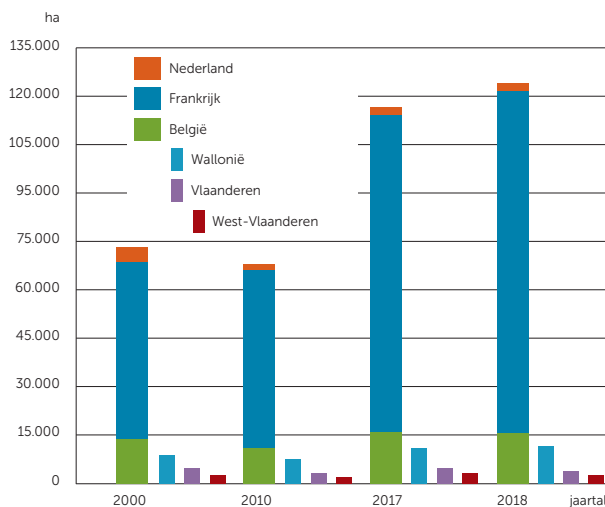
binnen dat geheel terug van 19% tot 13%. De vlasteelt in Nederland lijkt helemaal weg te deemsteren, met anno 2018 nog slechts 2.200 ha aan bezaaide en geoogste oppervlakte. Dat is een halvering sinds de eeuwwisseling.

Die krachtverhoudingen weerspiegelen zich ook in de cijfers van de geoogste jaaropbrengsten van de vlasteelt (zie grafiek 2).

Ook hier springt de forse toename (+52%) van het totale volume (in ton) in de hele Europese vlasregio in het oog: van 489.000 ton strovlas in 2000 tot 745.000 ton strovlas in 2018.

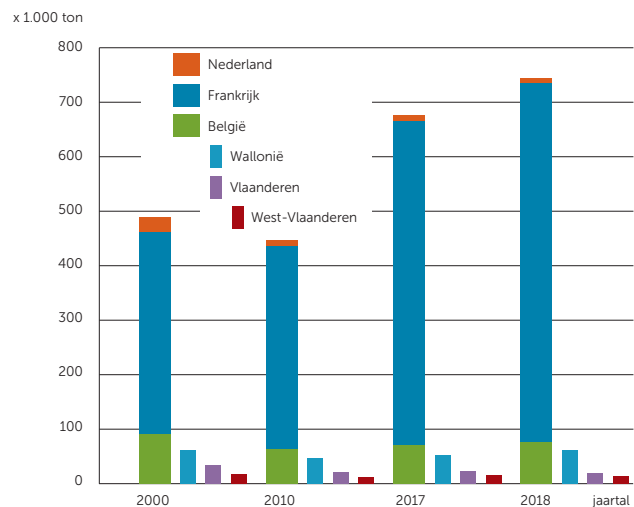
De renaissance van de vlascultuur in deze contreien is dus een feit. Dat is het gevolg van de stijgende vraag in de textielwereld naar meer authentieke (natuurlijke) en duurzame vezels.

Grafiek 1: evolutie landbouwareaal vlasteelt in ha - periode 2000-2018

Bron: Vlaamse overheid, departement Landbouw en Visserij

Grafiek 2: jaarvolume opbrengst vlasteelt in 1.000 ton - periode 2000-2018

Bron: Vlaamse overheid, departement Landbouw en Visserij

Maar evident ligt ook hier het zwaartepunt steeds meer bij de Franse landbouwvelden. Daar stijgt de opbrengst van de oogst van 372.000 ton strovlas naar 660.000 ton strovlas (+77%).

Ook Wallonië in de lift

Een andere vaststelling is dat het aandeel van Wallonië in het totale Belgische areaal al vele jaren significant groter is dan het Vlaamse aandeel. Dit overwicht neemt de jongste jaren nog toe: van 64,3% in 2000 tot 76% in 2018.

Wat is daar de verklaring voor?

Jan E. Sijnave, directeur Algemeen Belgisch Vlasverbond vzw: "In Wallonië is meer landbouwgrond voorhanden en de vlassers diversifiëren dikwijls ook hun percelen om het teeltrisico te spreiden. Maar het zijn vooral Vlaamse vlassers die als eerste verwerkers het vlas in Wallonië aansturen en doen uitbreiden."

Wat ook opvalt in de cijfers is dat de vlasteelt qua landbouwareaal en ook qua jaaropbrengst per jaar nogal schommelt.

Jan Sijnave: "De weersomstandigheid en dus het klimaat bepaalt voor een

belangrijk deel mee de opbrengst. Vlas heeft een korte groeiperiode van ongeveer 100 dagen. Als er binnen dit tijdsbestek grote droogtes of te natte periodes zijn, dan kunnen deze moeilijk achteraf worden bijgestuurd of bijgesteld. Het teeltrisico is dus relatief groot. Vlas heeft nood aan een gematigd klimaat zonder extremen. Dit verklaart ook de schommelingen in het areaal: na een jaar van slechte oogst zal het areaal het daaropvolgende jaar dikwijls ietwat krimpen."

In Noord-Frankrijk (inclusief Normandië) is het vlasareaal op relatief korte tijd verdubbeld: van 55.000 ha in 2010 naar 106.000 in 2018. Hoe komt dat?

Jan Sijnave: "Er is in Noord-Frankrijk meer landbouwoppervlakte en er zijn overwegend grotere agrarische bedrijven. Dat maakt snellere investeringen mogelijk. De landbouwers daar hanteren ook een ander businessmodel: ze zijn verenigd in coöperatieven. Zo opereren ze samen op een veel grotere schaal dan de individueel optredende Belgische landbouwers."

Maar net als in Wallonië zijn het dikwijls opnieuw de (West-)Vlaamse vlassers die de teelten in Noord-Frankrijk redigeren en er de grootste afnemer van zijn. Zo zijn onder meer Galle uit Wielsbeke, Vansteenkiste bvba uit Moorseele, Vanilin nv uit Ingelmunster, Descamps uit Wervik, Brille nv uit Wevelgem en Verhalle nv uit Zulte als beheerders (rentmeesters) van teeltgebieden zeer bedrijvig in la douce France. De Noord-Franse vlasexodus biedt hen nog meer diversificatie van het teeltrisico.

Beperkte rol voor vlasboeren

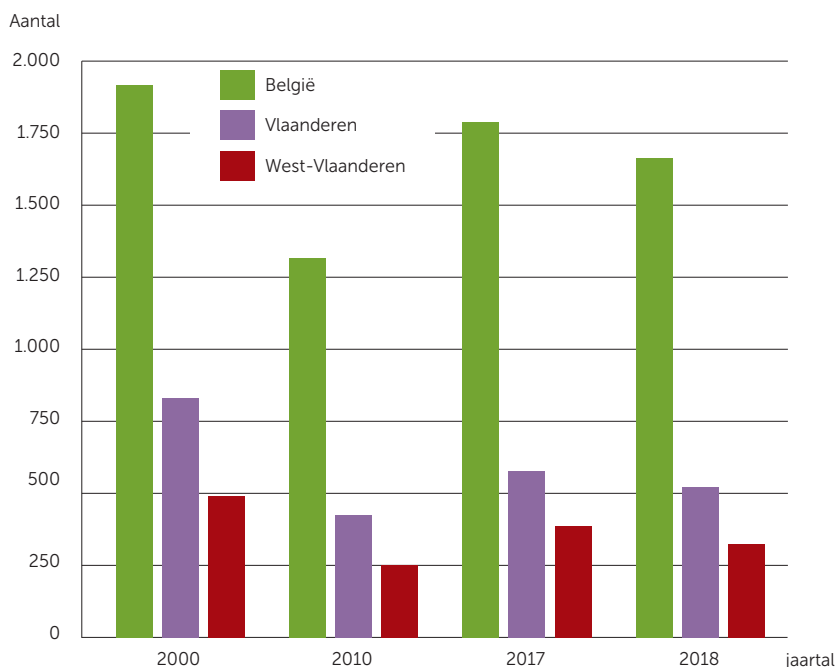
Grafiek 3 geeft een beeld van het aantal landbouwers dat betrokken is bij de binnenlandse vlasteelt. Gegevens over het aantal vlasboeren in Frankrijk en Nederland zijn niet beschikbaar bij het Vlaamse departement Landbouw en Visserij.

In ons land evolueerde het aantal betrokken landbouwers van ruim 1.900 tijdens de jongste eeuwwisseling naar een dieptepunt met slechts 1.300 vlasboeren (telers) in 2010. De laatste jaren is er een remonte naar circa 1.700 landbouwers. Ook hier zien we duidelijk dat het aandeel van Wallonië als teeltgebied toeneemt en dat van Vlaanderen krimpt.

Nagenoeg geen enkele landbouwer focust enkel en alleen op vlasteelt. Deze cultuur is meestal een bijkomende activiteit naast de teelt van diverse andere gewassen.

Specifiek voor de vlassector is ook dat de betrokkenheid van de landbouwer bij het proces van de vlaskweek eerder gering is. Het zijn de 'vlassers' die als primaire verwerkers van het vlas de teelt aansturen, opvolgen en zelf ook instaan voor het oogsten en transporteren van het gewas. De landbouwer verhuurt dus in de meeste gevallen (via contractteelt) gewoon zijn grond aan de vlassers, die zelf het teeltrisico dragen.

Grafiek 3: evolutie aantal vlasboeren in België - periode 2000-2018

Bron: Vlaamse overheid, departement Landbouw en Visserij

Europees manna?

De comeback van de vlasteelt in onze contreien kwam op gang op het einde van de vorige eeuw. Ze werd mee aangewakkerd door Europees subsidiegeld. De stelling die soms wordt geopperd dat onze vlassector enkel kan overleven door dit Europese manna, wordt door de tenoren binnen de sector echter met klem tegengesproken. Naar verluidt zijn de subsidies (directe steun) de laatste vijf jaar, in het kader van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), zeer sterk gedaald. Wat nog overblijft is een beperkte steun in het kader van vergroeningsacties en dergelijke. Dat zijn inspanningen die de landbouwer moet leveren voor het toepassen van klimaat- en milieuvriendelijke maatregelen.

